

Global tænketank: En helt ny økonomi, tak

Worldwatch Institute har offentliggjort sit hidtil mest omfattende og radikale bud på, hvad der skal til for at afværge miljømæssigt, socialt og økonomisk kollaps. Om omstillingen til en bæredygtig økonomi også er politisk mulig, er et åbent spørgsmål, siger tænketanken

30. april 2013

I næsten 40 år har den amerikanske tænketank Worldwatch Institute brugt kræfter og faglig indsigt på at granske og informere om situationen for det globale miljø. Og i næsten 30 år er det sket med den årligt tilbagevendende rapport med den prætentive titel *State of the World*. Dystre spådomme, alvorlige advarsler samt kurver over stigende CO₂-udledninger og faldende skovarealer, fiskebestande, drikkevandsreserver m.m. har været tilbagevendende inventar.

Årets rapport med titlen *Is sustainability still possible?* præsenteret ved et pressemøde i Danmark i går er anderledes. Den er med sine 464 sider og mere end 50 medforfattere ikke blot den mest omfattende hidtil. Den er også den mest radikale. I erkendelsen af – med Worldwatch-præsident Robert Engelmans ord – at »den økonomiske vækst synes at støde ind i sine egne hæmmende grænser i store dele af verden«, præsenterer rapporten denne gang en vision om omstilling af den globale økonomi til bæredygtighed baseret på principperne i økologisk økonomi. Visionen er formuleret af en række ledende skikkelser inden for denne økonomiske forskningsdisciplin: Herman Daly, Tim Jackson, Peter Victor, Robert Costanza, Gar Alperovitz, Juliet Schor m.fl.

»Kan vi skabe en global økonomi, der ikke vokser i materiel forstand, men er bæredygtig og sikrer en høj livskvalitet for de fleste, hvis ikke alle, mennesker? En stribe vidnesbyrd tyder på, at svaret er ja,« skriver de.

At save grenen over

Bagtæppet for visionen er konstateringen i Worldwatch-rapporten af, at »verdenssamfundet reelt er ved at gennemføre et massivt, ikke-planlagt eksperiment på den eneste planet, vi har, for at se, hvor langt vi kan presse økosfæren, før den tipper til et alternativt stabilitetsdomæne, som kan vise sig uegnet for menneskelig civilisation«.

»Ville en for alvor intelligent art risikere permanent at invalidere selve de økosystemer, der understøtter det, til fordel for de stadig mere tvivlsomme goder ved en ulige vækst,« spørger den fremtrædende canadiske økolog og grundlægger af begrebet 'det økologiske fodspor', professor William Rees retorisk.

Og svarer: »Lad os erkende, at forestillingen om evig vækst alene er en social konstruktion, introduceret som en overgangsstrategi for at få økonomien på fode igen efter Anden Verdenskrig. Den har nu udtømt sine muligheder«.

Med henvisning til rapportens grafer over den fortsatte stigning i såvel drivhusgasudledninger som ressourceforbrug skriver Robert Engelman, at »de seneste få årtiers forhåbning om, at økonomisk vækst kan 'afkobles' fra energi- og ressourceforbrug og dermed tillade væksten at fortsætte på ubestemt tid, har vist sig overdrevent optimistisk.«

»En tidligere tendens mod afkobling af energiforbruget er vendt under den globale økonomiske nedtur, der startede sidst i 2007,« konstaterer Worldwatch-præsidenten og forklarer det med kriseramte i-landes bestræbelser på at få væksten i gang igen via energiforbrugende offentlige investeringer samt – vigtigere – den massive industrialisering i lande som Kina og Indien.

»Indtil den kombinerede virkning af befolknings- og økonomisk vækst vendes, eller en stærk klimaafteale transformerer den globale økonomi, synes der ringe udsigt til reel bæredygtighed eller reel bæredygtig udvikling via stedse større effektivisering og afkobling,« lyder Engelmans konklusion.

Seniorforsker ved det tyske Wuppertal Institute Wolfgang Sachs betegner økonomisk vækst som »kannibalistisk af natur«, fordi den »tærer på både natur og samfund og oven i købet sender ubetalte regninger tilbage til dem«.

En netop offentliggjort analyse fra ekspertgruppen TEEB for Business Coalition støttet af G8-landene, FN's Miljøprogram UNEP, Verdensbanken m.fl., opgør den ubetalte regning i form af miljø- og klimakonsekvenser m.m. fra den globale produktion til 7.300 milliarder dollar, svarende til 13 pct. af den globale økonomis værdi i opgørelsesåret, 2009.

»Set i bakspejlet har den forbrugsbaserede euro-atlantiske udviklingsvej vist sig at være et særtilfælde. Den kan ikke gentages alle steder og til enhver tid (...) Klimakaos så vel som grænserne for vækst peger på, at de seneste 200 års euro-atlantiske udvikling vil forblive en parentes i verdenshistorien,« mener Wolfgang Sachs.

Vejen frem

Det er i dette lys, Worldwatch-rapporten beskriver, hvordan en ny økologisk økonomi kan se ud, og hvordan vejen mod den kan forme sig.

»Vi må for det første minde os selv om, at enhver økonomis mål bør være på bæredygtig vis at forbedre menneskelig trivsel og livskvalitet, samt at materielt forbrug og BNP alene er midler hertil,« skriver økonomerne bag redegørelsen.

De omtaler analyserne, som viser, at mens BNP er vokset vedvarende siden 1950'erne i lande som USA, så er indikatorer for trivsel – herunder den såkaldte Genuine Progress Indicator (GPI) – ikke vokset siden midten af 1970'erne.

»USA og en række andre i-lande er nu i en periode af, hvad man kunne kalde uøkonomisk vækst, hvor yderligere vækst i markedsøkonomisk aktivitet (BNP) alt i alt faktisk reducerer trivslen i stedet for at øge den,« hedder det.

De grønne økonomer siger, at en ny økonomis miljømæssige og sociale mål må integreres ved at kombinere en række 'planetære grænser' med det 'sociale fundament' i form af basale menneskelige behov. Imellem sådan økologisk definerede grænser og tilsvarende sociale rettigheder ligger det mulighedernes rum, hvor en fremtidig økonomi kan og må udfolde sig.

Konkret skal den langtidsholdbare økonomi således indrettes på både at muliggøre en reduktion af f.eks. de globale drivhusgasudledninger, så atmosfærens CO₂-koncentration bringes ned med godt 10 pct. i forhold til det aktuelle, og så de 19 pct. af verdens befolkning, der i dag er uden adgang til elektricitet, samtidig bringes ud af denne situation. Og økonomien skal indrettes på kun begrænsede udvidelser af det dyrkede landareal og en reduktion af det årlige kvælstoftab samtidig med, at de 13 pct. af verdens befolkning, der i dag er underernærede, hjælpes ud af nød.

De økologiske grænser for økonomien skal på de enkelte områder defineres, så »ressourceudnyttelse og ændret brug af landjorden ikke truer økosystemets evne til at levere essentielle ydelser«, hedder det i rapporten. Den 'naturlige kapital' må med andre ord ikke forringes eller formindskes.

Et sådant system vil have ingen vækst eller ligefrem minusvækst i den materielle økonomi, og det kan også sætte grænser for arbejdsmængden, erkender forskerne.

»Politiske strategier, der muliggør en retfærdig deling af det tilgængelige arbejde, er afgørende for at sikre økonomisk stabilitet og for at beskytte menneskers arbejde og levebrød,« påpeger de og argumenterer for, at en kortere arbejdstid for den enkelte kan give en bedre balance mellem arbejde og fritid og dermed forbedret livskvalitet og i tilgift reduceret materielt forbrug.

At dele arbejdet forudsætter en oplevelse af fællesskab og er derfor vanskeligt i en økonomi præget af betydelig – og for tiden voksende – ulighed. Forestillingen om at ulighed stimulerer en vækst, som gradvist vil sive nedad, holder ikke i en materialt begrænset verden, og også derfor må der gøres op med uligheden. Rapportens forslag hertil er indførelse af ikke bare mindsteløn, men også maksimumlønninger.

Endnu et centralt element er en reform af det finansielle og makroøkonomiske system, og her spiller et opgør med den gældsbaseede økonomiske politik en afgørende rolle.

»Gælden, der er et krav på fremtidig produktion, vokser eksponentielt under adlydelse af matematikkens abstrakte love. I modsætning hertil står den fremtidige produktion, der er konfronteret med økologiske grænser og umuligt kan følge med. Renternes vækstrate vil overstige økonomiens vækstrate, selv i gode tider, og til sidst vil den eksponentielt voksende gæld overstige værdien af den reelt eksisterende og den potentielle fremtidige velstand, og systemet kolliderer,« advarer økonomerne.

I Worldwatch-rapporten anviser de en række delstrategier og initiativer til gradvis omstilling af økonomien. Spørgsmålet er, om det overhovedet kan lade sig gøre.

At det er muligt i mindre skala, er sandsynliggjort af en række lokale omstillingsprojekter, påpeger forfatterne. At det bør kunne lade sig gøre i stor skala, illustreres af det såkaldte LowGrow-projekt, der i en avanceret model har simuleret omstillingen af Canadas økonomi fra dagens vækst til en grøn økonomi, der ikke vokser i BNP-forstand, men opretholder høj beskæftigelse og livskvalitet samtidig med bl.a. lave CO₂-udledninger.

Usikkerheden

Årets Worldwatch-rapport hedder *Is sustainability still possible?* Er bæredygtighed stadig en mulighed? Den rummer ingen nemme forsikringer om, at den besværlige og kontroversielle omstilling faktisk kan gennemføres.

»Borgere i moderne demokratiske samfund er blevet vant til komfort og overflod, men demokrati fordrer borgere, der er villige til at ofre noget for det fælles bedste og lægge bånd på deres passioner (...) Hvordan mennesker, der er formet af forbrugerisme, vil reagere politisk i tider, der givetvis vil blive mere pressede, er uvist,« skriver professor i miljø- og samfundsvidenskab David Orr, Oberlin College, i rapporten.

Ender det i ulykke, vil det ifølge Orr i høj grad skyldes inkompetence og uansvarlighed hos eliten kombineret med »et stærkt element af ønsketænkning, fortrængning og gruppeadfærd præget af regler, der belønner selvished frem for succes for gruppen«.

Mod rapportens slutning citeres den amerikanske filosof Joanna Macy:

»Det ærefrygtindgydende ved det øjeblik, du og jeg deler, er, at vi ikke ved, hvad der sejrer, og hvordan denne historie ender. Det er næsten orkestreret til at bringe den største moralske styrke, mod og kreativitet frem i os. Når tingene er så ustabile, kan en persons beslutsomhed – hvor meget man vælger at investere sin energi og sit engagement – have meget større betydning på det store billede, end vi er vant til at tro.«

Det er hverken sandsynligheden for succes eller fiasko, der er afgørende – det er selve usikkerheden i situationen, der er den stærkeste drivkraft for forsøgene på at stille om, mener Joanna Macy.

Read more: <http://www.information.dk/comment/703377>